

Den österbottniska fiskerinäringen 2010

Innehåll

Österbottens Fiskarförbund – En pigg 80-åring !.....	3
Fisket behöver politikerna.....	4
Österbottens Förbunds hälsning.....	5
Sälén och människans samexistens vid Bottniska vikens kust.....	7
Lagen om fiske revideras.....	8
I skarvarnas rike.....	8
På vårisen med Ulf Granqvist, fiskare i Molpe.....	11
Sälarna – det eviga problemet i dag.....	14
Viktigt med samarbete mellan fiskhandlarna!.....	17
Sundom böckling och annan rökt fisk.....	19
Strömmingen är en värdefisk.....	20
Redskapsindustrin i Österbottens har långa anor.....	21
Vi äter allt mer odlad fisk.....	22
Fisketurismen i Österbotten.....	22
Kustaktionsgruppen - för fiskerinäringen i Österbotten.....	24
Visste du, att.....	25
Fiskeregler.....	26

Österbottens Fiskarförbund – En pigg 80-åring !

Österbottens Fiskarförbund fyller modiga 80 år i år – en aktningsvärd ålder för ett aktivt förbund! Förbundet grundades i tiden för att på olika sätt främja fiskerinäringen i Österbotten och för att bevaka näringens intressen och utveckla och stöda möjligheterna till att ta tillvara havets resurser, stöda yrkesfiskarnas utkomstförutsättningar och konsumenternas möjlighet att få färsk inhemsk fisk på bordet.

Idag är de här målsättningarna lika aktuella. Trenden att prioritera närproducerad mat och lokala råvaror är positiv för näringen. Dessvärre har säl och skarv, kvoterings och begränsningar prövat fiskarnas tålamod och lett till att många upphört med yrkesfisket. Förbundet har därför en viktig uppgift i att stöda yrkesfiskets verksamhetsförutsättningar, men också i att bevaka vattenägarnas intressen, sköta om fiskbestånden och därtill på ett konstruktivt sätt samarbeta med sportfiske-sektorn liksom med andra fiskeorganisationer. Projektarbete är en viktig del av förbundet idag, eftersom finansieringen av verksamheten kräver egna initiativ och inkomstkällor.

Fisket i Österbotten är livskraftigt jämfört med många andra delar av Finland, och här verkar ännu största delen av den inhemska redskapsindustrin. Fiskhandel, fiskförädling och fisketurism stöder näringen. Österbottens Fiskarförbunds roll som intressebevakare för hela sektorn är utomordentligt viktig.

Under en rad år har jag haft förmånen att få jobba tillsammans med ett muntert och munvigt lag av yrkesfiskare i förbundet och dess styrelse och en sakkunnig och professionell tjänstemannagrupp. Det har varit givande på många sätt, framför allt har jag lärt mig att uppskatta rättframheten och humorn inom yrkeskåren samt den mångsidiga och gedigna branschkunskap som förbundets tjänstemän besitter.

Förbundet firar sitt 80-års jubileum i arbetets tecken. Det ryms många organisationer med inom fisket och genom gott samarbete åstadkommer man mest. Därför vill vi från förbundets sida uppriktigt tacka våra goda kolleger och samarbetspartners för ett gott och givande samarbete näringen till fromma.

Helena Boucht-Lindeman
ordf., Österbottens Fiskarförbund

Fisket behöver politikerna

Det finländska yrkesfisket kämpar med stora utmaningar. Antalet yrkesfiskare har halverats på tio år samtidigt som säl- och skarvproblem samt minskade fiskbestånd utgör hot mot näringens framtid. Det krävs politiska handlingar för att trygga yrkesfisket i vårt land.

Vi finländare äter mycket fisk och helst äter vi inhemsk mat. Den trend som vi upplevt de senaste åren kommer så småningom att leda till att inhemsk fisk på tallriken blir en raritet. I politiska kretsar har man enligt mig inte vaknat upp och insett att det krävs krafttag för att stöda yrkesfiskets framtid. Det säger sig självt att vi inte kan lösa alla problem med politiska beslut. Å andra sidan finns det många frågor som kan lösas om det finns politisk vilja. Exempelvis borde vi aktivare än idag reglera säl- och skarvstammen. Vi borde också föra en seriös diskussion om yrkesfisket kontra nöjesfisket. Här finns en konflikt där vissa exempelvis tycker att sportfisket i de lappländska älvarna är viktigare än yrkesfiskarnas möjlighet att fiska lax i Bottenviken.

Många av fiskets utmaningar avgörs i politiken här hemma. På EU-nivå pågår å sin sida revideringen av den gemensamma fiskeripolitiken. Här har jag bland annat initierat frågan om en skild politik för det småskaliga kustnära fisket. Också säl- och skarvproblemen berörs i Europaparlamentets ställningstagande om reformen som vi godkände förra vårvintern. Den förnyade politiken skall träda i kraft år 2013. Personligen ser jag fram emot en politik som bättre beaktar de olika regionernas behov och krav.

En annan avgörande fråga i fiskesammanhang är Östersjöns tillstånd. Vårt hav mår dåligt och det här märks bland annat i form av mindre fisk i havet. Vi bör ytterligare anstränga oss för att återställa ekobalansen i Östersjön. Det finns ett klart samband mellan fiskbestånden och havets tillstånd.

Yrkesfisket behöver vänner – vänner för att trygga näringens framtid och finländarnas möjlighet att äta inhemsk fisk.

Carl Haglund

Skribenten är europaparlamentariker och vice ordförande för parlamentets fiskeriutskott

Österbottens Förbunds hälsning

Fisk är en naturresurs som bör kunna användas. Kustfiskarna är de som klarar av att ta tillvara denna naturresurs. Tack vare kustfisket finns råvara att tillgå för fiskförädling och -handel runt om i landet så, att konsumenterna kan få hälsosam och ekologiskt riktig mat på sitt bord. Utan kustfisket har vi inte tillgång till inhemsk naturfisk året om. Alternativet till detta är att vi importerar allt mer fisk från utlandet, eller med andra ord att vi för ut allt mer valuta och arbetsplatser ur landet. På detta sätt vill jag kortfattat beskriva hur viktigt det är att Österbottens Fiskarförbund verkar idag, och hur viktigt det var att förbundet grundades för 80 år sedan.

Fisket är en viktig näring i kust- och skärgårdsbyarna i Österbotten. Också nationellt sett är Österbotten ett viktigt fiskelandskap. Här arbetar ungefär en tredjedel av havsområdets yrkesfiskare. Vårt fiske är i huvudsak ett kustnära fiske. Antalet yrkesfiskare har sjunkit under senare år, och i de riksomfattande prognoserna förutser man, att under de kommande tio åren förväntas antalet fiskare gå ner med upp till hälften av nuvarande. Trots det sjunkande antalet yrkesfiskare har fiskefångsterna dock stigit till en rekordartad nivå. Fisket har således effektiviserats, men frågan är om det har effektiviserats på bekostnad av det kustnära, traditionella fisket.

Österbotten har en betydande del av landets totala fiskerianknutna verksamhet, då vi dessutom tar i beaktande att huvuddelen av Finlands fångstredskapstillverkning finns i Österbotten. Det yrkesmässiga kustfisket uppvisar stora variationer i fångstmängder vilket gör den ekonomiska osäkerheten stor bland kustfiskarna. En jämförelse mellan kustfiskets fångster och de fångster, som fiskefartyg > 10 m levererar, visar att de stora fiskefartygen förmår försörja oss endast med strömming, vassbuk, lax och sik, medan kustfisket står för mångfalden: strömming, lax, öring, sik, nors, id, mört, gädda, abborre, gös och lake.

Konsumenternas mångsidiga behov kan tillgodoses av kustfisket, inte av havsfisket. Ser man på fiskekonsumtionen är det uppenbart att sortimentet av fisk och fiskprodukter har breddats. Snabbhet och logistik håller på att bli allt viktigare faktorer för fiskekonsumenterna. Den tid då den totala fiskefångsten växte snabbt verkar att vara förbi, så i framtiden måste man tänka på att utveckla fiskförädlingens hela värdekedja. I Finland konsumeras i medeltal mer fisk än i Europa. Konsumtionen stiger i stadig takt. Fiskproduktmarknadens snabbast växande segment är produkter av färdigmat och färska fiskprodukter. Detta är omständigheter som vi måste tänka på, då vi talar om utvecklingen av kustfisket, isynnerhet då vi ser att allt större del av fiskprodukterna är baserade på importerad, odlad fisk.

För kustfisket har etableringar av nya ekonomiska möjligheter, som också har förbättrat fiskarnas socioekonomiska position, varit beroende av satsningar på handel och förädling. T.ex. en tanke, som från början låg bakom grundandet av Österbottens Fiskarförbund, var att försöka på kooperativ grund få ordning på fiskhandeln. Överskottsfisken förutsatte i sin tur satsningar på fryslager. Och idag ser vi ett ökande behov av olika förädlade fiskeprodukter, som resulterat i ökade satsningar på både småskalig och storskalig förädling, vilket lett till en diversifiering av inkomstbildningen för fisket.

Men oron för fiskarbefolkningen ekonomiska villkor består. Och det är inget nytt. Våren 1932 tillsattes en statlig kommitté med uppdrag att göra upp förslag till åtgärder för att avlägsna sådana förhållanden, som kunde vara till skada för fiskerinäringen. Initiativet hade utgått från

riksdagsman Otto Jacobsson från Vasa. Kommittén gjorde en omfattande redogörelse, i vilken framlades synpunkter på: fiskbeståndet och dess bevarande och ökande, fiskemetoder och fångstredskap, nödvändigheten av byggande av fiskehamnar och fiskefyror, underlättande av fisketransporter, fiskpriserna, lån för anskaffande av fiskeredskap och båtar, fiskerätten för obesuttna fiskare, fiskhandelns ordnande genom startande av gemensamma fiskhandelsföretag, ersättning för stormskador m.m. Över huvudtaget berördes allt, som ansågs vara till gagn för kust- och skärgårdsbefolkningens ekonomiska och sociala tillvaro.

Som synes av uppräknningen är samma problemställningar fortfarande aktuella. Men rimligen bör vi ha bättre ekonomiska möjligheter att åtgärda problemen. Och rimligen bör vi ha ett större intresse av att trygga fiskets fortbestånd. Yrkesfiskarna upplever med rätta att deras verksamhet blir allt mer kringskuren av olika begränsningar, samtidigt som t.ex. den snabba ökningen av sälstammen och nu också storskarven försvårar fisket och minskar fångsterna. Också försämringarna i vattenmiljön med minskade fiskbestånd som följd kräver åtgärder. Fisket är en näring, vars existens är helt beroende av den ekologiska balansens fortbestånd i våra vattendrag och havsområden.

Österbottens Fiskarförbunds mål: ”att främja fiskerinäringen inom sitt verksamhetsområde så att en fortsatt fiskproduktion i fiskevattnen tryggas, lönsamma metoder utvecklas för tillvaratagande och tillgodogörande av fiskproduktionen och konsumtionen av inhemsk fisk ökar” är till alla delar relevant och behöver stöd av samhället genom satsningar till förmån för fisket på statlig, regional och lokal nivå. Österbottens förbund stöder helt Österbottens Fiskarförbunds mål.

Olav Jern
landskapsdirektör

Sälen och människans samexistens vid Bottniska vikens kust

Sälen har haft en stor betydelse i människans överlevnad i vår skärgård, allt sedan människan bosatte sig vid kusten efter senaste istid. Sälen har stått för kläder, skodon, föda och tran - ett exempel är att tran var den tredje största exportvaran från regionen på 1700-talet. Sälen och människan har konkurrerat om samma föda - fisk.

Under några decennier var sälstammen i Östersjön relativt liten, men under 90-talet började den öka. Man kan jämföra skrivelser i Fiskeritidskriften från 1900-talets början med det som skrivs idag och många argument och påståenden är de samma, men med ca 90 års mellanrum.

I början på 1900-talet intensifierades jakten, skottpeng infördes och det fanns en efterfråga på säl som råvara, vilket gjorde att det upprätthölls en balans mellan fiske och sälfångst. Hur ser det ut idag? Vi har en licensjakt på gråsäl, men vi har också i år fått ett direktiv om förbud mot försäljning av sälprodukter. Å ena sidan så uppmanar EU till hållbar utveckling och att man ska nyttja resurser på ett hållbart sätt - är det hållbart att man har en jakt i Östersjön på ett par tusen individer som inte kan förädlas vidare? Samtidigt ökar kostnaderna för varje skada som den ökande sälstammen orsakar på fiskfångst och redskap. Man kan konstatera att sälen har en väldigt speciell status inom EU och även som viltart.

Ska vi äta fisk fångad i Kvarken eller importerad fisk i österbotten? Trenden inom matbranschen går mot renare livsmedel utan tillsatser och den verkar hålla i sig. Allt fler vill ha ekologiska råvaror av hög kvalitet. En av de stora mattrenderna i världen just nu är att köpa färskt direkt från producenten, vilket borde gynna fiskerinäringen. Vi satsar på traditionella smaker, köper närproducerat "på riktigt" och tar fram mormors beprövade recept ur pärmarna - om man får tro de som avläser trender i samhället.

Får fisk vara en säsongsvara? Idag kräver handeln och storhushåll en stadig, leveranssäker leverantör året om - kan vår fiskerinäring leva upp till de kommersiella kraven? Behöver den göra det? Det kan vara läge för bortglömda fiskar att få sitt moderna genombrott, men det krävs ett öppet sinne och experimentvilja hos konsumenterna.

Nu ska vi införa ekosystembaserad förvaltning av havens resurser och det är intressant, för i Östersjön finns kanske ca 50 000 gråsäl eller fler och hur ska man integrera dem i helhetstänkandet. För drygt ett år sedan var det en konferens om fiskets framtid i Stockholm, EU:s representant presenterade hur man såg att de kommersiellt viktiga fiskebestånden kommer att utvecklas under de närmaste åren. Man hade tagit alla faktorer som påverkar fiskbestånden i beaktande. En stapel som ökade i graferna var "unknown mortality" - alltså okänd dödlighet hos fiskbestånden. En tolkning kan ju vara att det är sälstammen som står för den okända dödligheten i fiskbestånderna? Eller vem är det som tar allt större andel av fiskbestånden? På frågan hur man tagit i beaktande den ökande sälstammens behov av föda i beräkningen av kommande fiskbeståndens storlek, svarade EU:s representant: In no way. It is not ad hoc, it is not possible to discuss Seals in EU. Alltså man gör upp planer för hur man ska kunna fiska bestånden i Östersjön men tar inte sälarnas födobehov i beaktande. Vad äter sälarna enligt EU om de inte äter fisk? Kunskapen om fiskätande rovdjurs effekter på ekosystemnivå är begränsad. Säl- och skarvstammen konsumerar lika mycket eller mer av de viktiga kommersiella fiskbestånden än vad yrkesfiskets tar upp. Men jämförelsen är inte lätt att göra eftersom effekten är avhängande av vilken ålderssammansättning rovdjurets föda har samt vilka andra arter det äter, vilket i sin tur leder till indirekta effekter på kommersiella fiskbestånd.

Men finns det färsk fisk att tillgå? Allt oftare är det andra som hinner läsa bordet innan fiskaren hinner få upp fisken ur havet. Hur blev det så här och var kommer det att sluta? Sälproblematiken är inte en politiskt het fråga - snarare en fråga som få politiker vågar sig på. Frågor att besvara är om vi i Österbotten i framtiden ska äta fisk från Kvarken eller om fisken i disken är importerad från andra världsdelar.

Anita Storm
ordf., Österbottens Fiskarkvinnor

Lagen om fiske revideras

En totalreform av lagen om fiske pågår vid jord- och skogsbruksministeriet. Arbetet inleddes hösten 2008 och förväntas slutföras under 2011. Syftet med revideringen är att främja verksamhetsförutsättningarna för både hobbyfisket och fiskerinäringen.

Målet är en lag om fiske som motsvarar dagens krav i fråga om bl.a. de grundläggande rättigheterna. Också ändringar som genomförts i den övriga lagstiftningen beaktas i reformprocessen. Regleringssystemet måste vara överskådligt. Därför kommer den nuvarande lagen att förtydligas och förenklas.

Ett annat viktigt mål för lagen är att reglera fiskerätten, fiskemetoderna, förvaltningen av fiskstammarna och fiskeriförvaltningen. I lagen om fiske fastställs de olika aktörernas behörighet att reglera fisket och regleringssätten. Beslut som anknyter till reglering av fisket fattas av bl.a. jord- och skogsbruksministeriet, närings-, trafik- och miljöcentralerna, fiskeområdena och innehavarna av fiskerätt.

Det går att följa med revideringsarbetet och ge synpunkter på detta på jord- och skogsbruksministeriets webbsidor www.mmm.fi

I skarvarnas rike

Det är sent i juli med mättad grönska längs stränderna och blommande örter på vägrenar och dikeskanter. Jag sitter i Kantlax fiskehamn och väntar på Kaj Wiik, ordförande för Munsala Västra vattensamfällighet. Kaj har lovat bjuda på en rundtur på Monåfjärden; skarvarnas rike nummer ett i Svenska Österbotten.

Jag har kommit i förtid och kan koppla av med fågelobservationer i och utanför fiskehamnen. Sädesärlor på tändstickssmala ben jagar flugor på bryggor och stränder. Några ladusvalor fångar insekter lågt över vattenytan, antagligen fjädermyggor som just har kläckt. Och en bit söderom hamnen bjuder en gammal, vitstjärtad havsörn på ett magnifikt skådespel, då den kommer flygande från fastlandet mot en gräsbevuxen och vassomgärdad holme med häckande skrattmåsar.

Under ett moln av vita och gråbrunspräckliga skrattmåsar sveper örnen ner mot strandvattnet och plockar lätt och elegant en ung skrattmå från vattnet. Med en skriande svans av måsar efter sig flyger havsörnen tillbaka till fastlandet och försvinner snart in i strandskogen. Efter en stund kommer örnen på nytt och lyckas även denna gång knipa sig en nyligen flygfärdig skrattmåsunge. Det ser enkelt ut, som att plocka åt sig en kakskiva från ett serveringsfat.

© Hans Hästbacka

Kaj Wiik är ordförande i Munsala Västra vattensamfällighet och känner väl till skarvarna på fjärden.

När Kaj Wiik parkerar i hamnen och vi hälsar på varandra, kommer örnen en tredje gång för att jaga skrattmåsar. Ett lågt svep över vattnet och så sitter en tredje skrattmå fast i örnens gula gripfötter. Tydligt har havsörnen flygfärdiga ungar utposterade i den orörda strandskogen och kan enkelt sköta om matanskaffningen tack vare närheten till skrattmåskolonin.

- Jo, det finns tre havsörnspar på Monåfjärden, konstaterar Kaj, så havsörn ser man dagligen på fjärden. Och nu ser det ut som om örnarna även har börjat plocka skarvar i kolonierna, fortsätter Kaj. Två av fjolårets kolonier ligger öde i sommar, för i närheten av de båda kolonierna häckade ett örnpar som antagligen levde gott på skarvarna.

Observationer på havsörnar som nyttjar skarvkolonier som visthusbodar är många både i Finland och Sverige. För skarvätande örnar är livet enkelt och mellan skarvmåltiderna kan örnarna plocka i sig fisk som skarvarna tappat på marken. Där havsörnar börjat äta skarvar, har skarvarnas häckningsresultat försämrats avsevärt och den lokala skarvstammen har på en del platser upphört att öka eller börjat minska.

Att äta eller ätas är naturens enkla regel. Sädesärlor och svalor fångar insekter, havsörnarna plockar åt sig skrattmåsar och skarvar - och skarvarna äter fisk av många slag. Men hur mycket skarvarna påverkar fiskbeståndet och yrkesfisket är inte klarlagt, trots att skarven under senare tid ökat mycket i Östersjön och på många håll mötts med hat, tjuvjakt och olagliga boplundringar. För skarven är Östersjön ett idealiskt innanhav att befåglas, rikt på fisk och gott om holmar och skär att häcka på.

- I dag lönar det sig inte att lägga ut några nät på Monåfjärden under sommarhalvårets isfria tid, för man får ingen fisk i dem. Fjärden har varit en sik- och strömmingsfjärd tidigare men är det inte längre, berättar Kaj, medan vi kör ut på fjärden i hans egenhändigt byggda arbetsbåt som han använt i sikfällefisket tidigare.

- Jag började fiska 1987 och levde på mitt yrkesfiske i många år, berättar Kaj, när jag frågar honom om hans fiske. Men lönsamheten blev småningom sämre och till slut fanns det inget annat råd än att sluta och börja som pälsfarmare i stället. Det gjorde jag före skarvarna kom, så mitt yrkesbyte beror inte på skarvarna. Nu har jag inte en tanke på att lägga ut någon sikfälla, för siken är borta, avslutar Kaj sin korta resumé över sin tid som yrkesfiskare.

Monåfjärden med sina sand- och stenbottnar på varierande djup och med sin direkta kontakt med öppet hav i norr är en idealisk miljö för fisk. Var fisketrycket på siken för stort under de livligaste fiskeåren, före skarvarna kom? Hindrar skarvarnas fiske siken att återkomma eller räcker siken helt enkelt inte till för att fylla fjärden med sik på nytt? Siken har minskat på många fiskevatten av olika orsaker. Och vad äter skarvarna på fjärden i dag, när sommarens nätfiske inte ger någon fisk? Frågorna kring skarven och fisket är många och till stora delar obesvarade så här långt men angelägna att utreda.

Vi kör först till Fjärdsgrundet och håller oss på behörigt avstånd från det fredade skäret, där skarvarna började häcka för knappt tio år sedan. I sommar har 450 par skarvar häckat på Fjärdsgrundet, samtidigt som kolonin ynglat av sig i nya kolonier. Mängder med gamla och unga skarvar sitter uppradade på skäret och stora strandstenar. Luften fylls av flygande skarvar och trutar, som häckar tillsammans i kolonin. Många skarvar spyr upp fisk ur krävorna och bjuder trutarna på gratis måltider. Havsörnarna är inte de enda som drar nytta av skarvarna.

© Hans Hästbacka

Monåfjärden har blivit skarvarnas rike i Svenska Österbotten.

När vi fortsätter båt färden mot Lillgrundet i sydost, ser vi skarvar över allt i luften och på vattnet. Här är vi mitt inne i skarvarnas rike. Lillgrundet hyste bara fem par skarvar i fjol men 110 par i år. Antagligen har kolonin på Granskärsbådan flyttat undan havsörnarna till Lillgrundet.

Vi tar i land på det vitkalkade skäret, medan skarvarna flyger undan. Endast den sydligaste udden och även den nordligaste har gräsvegetationen kvar. Resten av skäret är täckt av bon och avföring på marken. I två bon ligger ungarna ännu kvar. Resten har flugit eller simmat bort från skäret för att återvända, när vi lägger ut från stranden.

Vi är nyfikna på skärets förvandling över en sommar och på vilka fiskar skarvarna äter. I en skarvkoloni ligger alltid fisk på marken, i mer eller mindre smält tillstånd, och stanken från fåglarnas avföring och rutnade fisk sticker i näsan. Under vår rundvandring på skäret, noterar vi tre fiskarter i flera exemplar: abborre, gers och mört. Mer än så behöver inte skarvarna för att leva och föröka sig. De sotsvarta fåglarna äter den fisk som finns och kan därmed ha ett ganska brett arturval men givetvis också leva på bara en fiskart, om den råkar finnas i stora mängder på skarvarnas fiskevatten.

- Det skulle vara viktigt att undersöka skarvarnas födoval lokalt, säger Kaj, när vi fortsätter vår färd. Undersökningarna i södra Finland över skarvarnas födoval behöver inte alls spegla skarvarnas födoval i österbottniska vatten.

Monåfjärden med sina fyra skarvkolonier och sin lokala population på omkring 3000 fåglar kan erbjuda forskningen ett både intressant och givande arbetsfält. Ur yrkesfiskets synvinkel är all forskning om skarvarna och hur de påverkar fiskstammen och fisket på det lokala planet synnerligen viktig. Yrkesfisket klarar definitivt inte av en tung barlast till – problemen med sälarna är alldeles tillräckliga. För yrkesfisket är det av central betydelse att få förhållandet mellan skarv och yrkesfisket klarlagt. Att lokalt reglera skarvpopulationen, om det visar sig nödvändigt med tanke på yrkesfisket, är betydligt lättare än att reglera sälbeståndet

Under sensommarens och höstens and- och gås jakt på Monåfjärden får jägarna skjuta 75 skarvar som ett första litet steg i regleringen av det lokala skarvbeståndet. Att jaga skarv är inte det enklaste, men jakten kommer i alla fall att ge fåglar i handen på forskarna, så att de kan avgöra rastillhörigheten: är det storskarv eller mellanskarv som häckar på fjärden? En av många obesvarade frågor i den pågående skarvdebatten och samtidigt en fråga som i praktiken inte har någon betydelse för yrkesfisket.

Text och foto: Hans Hästbacka

På vårisen med Ulf Granqvist, fiskare i Molpe

© Hans Hästbacka

- Kom kvart före sju, så kan vi utnyttja frostföret på morgonen och så hinner jag filera abborrarna på eftermiddagen, är Ulf Granqvists svar på min fråga, när jag ringer honom på kvällen och undrar, om jag kan följa med ut på vårisen i Molpe.

- Abborren går bra till nu efter det sämsta vinterfisket jag varit med om genom åren, så jag har koncentrerat fisket till abborrfisket, berättar Ulf i telefonen. Jag har ett sjuttioal nät i fiske under isen, resten har jag dragit upp.

Fem på morgonen ringer väckarklockan. Medan jag dricker morgonte hemma i köket, gryr morgonen. Marken är täckt av ett tunt lager rimfrost. Bra med tanke på föret på isen som varit blött och sörjigt så här långt i april månad.

Fem före avtalad tid svänger jag in på Ulfs gård. Vi drar på oss vinterhalare och regnbyxor och kör ut till sydvästra sidan av Bredskär, där Ulf har snöskotern och annan utrustning stationerad på farbroderns stugtomt. Så långt ögat når, sträcker sig den skrovliga vårisen västerut. Skärgården ligger isbunden ännu, men om det varma vädret fortsätter som tidigare i månaden, kan abborrfisket vara ett avslutat kapitel om en vecka.

Morgonsolen lyser frikostigt över isen, där enstaka sångsvanspar och grågåspar står utposterade eller ligger och vilar, samtidigt som flockar med svanar, gäss och måsfåglar drar norrut under den blå aprilhimlen. Fågelflyttningen är i full gång och ger liv åt morgonen.

Bitvis skär skotern och släden genom den tillfrusna ytan på isen. Vattnet forsar kring skotern och upp på mina stövelskaft, där jag står på träsparkarens medar och håller i mig och spanar in fåglarna under färden. Norr på Halsön stannar Ulf vid en kort nätrad på tre nät.

- Nu skall vi se, om abborren har rört på sig sedan i går, säger Ulf. Jag har det innersta nätet i den här nätraden som kontrollnät och vittjar det först av alla varje morgon. Finns det fisk i det här nätet, så är det ett bra varsel för dagens fiske.

Ulf knyter i linan borta vid den yttre vaken och kommer traskande genom is och vatten till vittjanvaken. Under issörjan ligger mellan tjugo och trettio centimeter frusen is. Än så länge är det tryggt att färdas på vårisen.

Det knycker och drar i varselnätet och Ulf börjar plocka loss abborre efter abborre. När nätet är vittjat ligger tjugo abborrar och sprattlar på isen. Nätet med 43 mm:s maskor ger bra portionsfiskar i vacker storlek, lämpliga att filera. För Ulf är det självklart att förädla den fisk han får genom att filera den. Det ger bättre ekonomi i fisket och så får konsumenten benefi och därmed begärlig fisk att sätta direkt i stekpannan. Därtill är fiskfiléerna färska och fräscha, då de anländer till uppköparen i Helsingfors, redan följande morgon om dagen innan varit en försändelsedag.

- Ja ha, det här ser bra ut, konstaterar Ulf förnöjt, medan han drar nätet in under isen igen, strupskär fisken och lägger dem i en blå så på släden. Nu är det bara att fortsätta, tills vi har sån full.

Vi kör bort till en stenig vik, som sträcker sig en bit på Halsön. Från strandskogarna hörs koltrastsång och bofinksdrillar, ett ropande tranpar, högljudda grågäss och en ensam orrtupp som spelar på isen längst in i viken. Gråtrutar och havstrutar seglar redan över oss i väntan på skräpfisk och dagens första havsörn kommer flygande på breda vingar.

- Man behöver inte vara ensam på isen längre, nu när våren har kommit i gång på allvar och många flyttfåglar har anlänt, konstaterar Ulf, medan han plockar loss abborrar på löpande band. Mörtarna får trutarna och havsörnen kivas om, när vi kör vidare till nästa nätrad.

- Men vad har hänt med orrstammen, undrar Ulf, medan han strupskär abborrarna. Tidigare spelade orrtuppar överallt på isen. Nu får man vara glad, om man får se och höra enstaka eller i bästa fall några spelande orrtuppar på isen. Mårdhundar finns det gott om. Spåren efter dem har vindlat fram på isen från vak till vak denna vår. Männe inte alla mårdhundar sätter sina spår i orrstammen?

Vi viker av från Halsöns norra strand ut mot en längre nätrad, som stått i fiske hela vintern främst för sik, men det fisket har varit svagt under vintern. I branten från en grynnna norrut ger de två första näten bra med abborrar. Tydligt har våren fått dem att röra på sig i branten. De inre näten får stå kvar under isen, men de yttre näten drar Ulf upp och konstaterar, att det blir bråttom annars också att få upp abborrnäten under de två sista fiskedagarna på isen.

- Tänk vilken vacker fisk abborren är, säger Ulf, när han plockar fisken i sån. Och vilken tur att abborrfiléer är omtyckta och efterfrågade. För mitt året-runt-fiske är abborren en viktig fisk, samtidigt som jag koncentrerar mitt fiske på sik och lax, när de arterna går till. Men säker på fångsten kan man inte vara. Fisken går till när den går till och en bra fiskeplats i år behöver inte vara en bra fiskeplats nästa år.

På min fråga hur stor familj Ulf försörjer med sitt fiske, svarar han med ett leende och en öppen hjärtig utläggning om fisket.

- Fyra döttrar har jag, men den äldsta studerar vid det här laget och klarar sig mest själv. Men det är inte familjen som driver mig. Det är fisket som driver mig och familjen får sin försörjning samtidigt. För mig är fisket en obotlig sjukdom, som jag är lika beroende av som en knarkare är av knark eller en alkoholist av sprit. Så har det alltid varit i den granqvistska klanen, där min far och mina farbröder och min farfar varit lika inbitna fiskare. Det ligger i blodet och går inte att få bort. Jag måste fiska. Jag är uppväxt med det. Det är mitt sätt att leva på och jag fiskar mellan 320 och 330 dagar i året, avslutar Ulf sin utläggning.

Borta vid den föregående nätraden kivas trutarna som bäst om skräpfisken vid vakarna. Trutarnas grova röster fyller vårmorgonen och lockar till sig två havsörnar som hastar mot vakarna. I ett moln av klagande trutar landar örnnarna på isen och plockar åt sig var sin mört. Vi lyssnar till trutarnas rop och följer örnnarna med blicken.

- För mig som fiskare har det skett en trevlig attitydförändring, säger Ulf plötsligt. Förut sa folk ”att du fiskar ju bara” och ville ha matfisk till ett billigt pris eller gratis. I dag uppskattar folk ens yrke och kommer och frågar, om de får köpa fisk. Finns det inte fisk till salu den dagen, undrar de om de kan komma följande dag och köpa fisk. Och ingen ifrågasätter priset utan betalar självklart vad det kostar. Det känns bra.

© Hans Hästbacka

Snöskotern är det givna transportmedlet för yrkesfiskaren.

Vi kör via två korta nätrader nordost på Halsön, där Ulf fyller på sån med ett antal abborrar till. Mera ryms inte och eftermiddagens fileringsarbete hemma på gården är nästa steg i

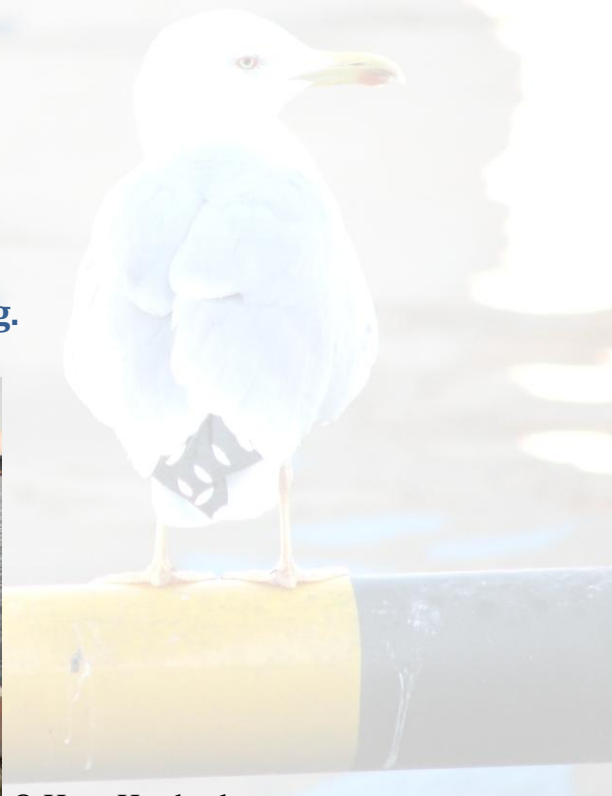
dagens fiske. Som tur är ligger Molpe frys nära till i byn med tanke på allt fileringsavfall som kan nyttjas i tillverkning av pälsdjursfoder. Avfallshanteringen är viktig och något som ansvariga hälsovårdsmyndigheter håller regelbunden kontroll på.

När vi lastat sån med abborrharna och annat utrustning i bilen och kör mot Ulfs hemgård hinner vi prata om det förestående vårfisket i öppet vatten. Då börjar en intensiv period i det årliga fisket med också bekymren med sälar, som tar för sig av fångsten och förstör redskapen. Ulf berättar om förra sommarens laxfiske i havsbandet helt kort.

- I fjol somras hade jag en gråsäl som vistades vid laxfällorna varje dag och fick knappt någon hel lax att leverera till mina kunder. Jag såg sälen varje dag på avstånd och kunde inget göra åt dens härjningar. Men som tur var fick jag hjälp av en jägare med licens på säl och han lyckades skjuta gråsälen redan första dagen han väntade på den. Sedan fick laxfällorna vara i fred en hel vecka, tills nästa gråsäl dök upp och började vittja fällorna på fisk. Under den sälfria veckan hann jag leverera beställda laxar till mina kunder, men sedan var det stopp igen. Nog är det en märklig värld fiskaren måste leva i, när sälarna bestämmer över fiskarens fångster och inkomster.

Text och foto: Hans Hästbacka

Sälarna – det eviga problemet i dag.

© Hans Hästbacka

- Kom i morgon klockan åtta, så far vi och vittjar sikfällan jag satte ut i förrgår, blir Kjell Sjökvists svar, när jag ringer och hör mig för, om han fått ut sikfällan som planerat.

- Jag har vittjtat en gång och fått ett par sikar. Den ostliga vinden är sämsta fiskvinden, men redan i går måste jag lappa det första hålet efter en säl som varit inne i fällan och tagit fisk, berättar Kjell i telefonen.

För Kjell Sjökvist i Nämpnäs är sälen det eviga problemet i dag, liksom för så många andra österbottniska yrkesfiskare. Ett problem som fått många fiskare att sluta med yrkesfisket eller som gjort fisket till en binäring eller en hobby vid sidan av ett tryggare yrkesliv, där sälarna inte river sönder redskapen och förstör fångsten och utkomstmöjligheterna.

Jag träffar Kjell på hans hemgård i Nämpnäs på avtalad tid. Vi kör ner till familjens sommarstuga på en liten holme intill Äggrund. Majdagen är varm och doftande av fräsch grönska som förvandlat den nakna våren till ljusgrön försommar. Nyanlända näktergalar och rosenfinkar sjunger i alla vädersträck. På ett gräsbevuxet skär utanför Kjells stuga håller några grågäss oss under uppsikt. Fiskmåsar och silvertärnor och grovröstade trutar patrullerar längs stränderna eller sitter utposterade på strandnära stenar. Fågellivet i skärgården är på sitt bästa.

Vi kör söderut förbi Västra Ljusören, Ljusgrund, Södra Flatskäret, Högekobbracket och Österstgrund. Ett par sikfiskebåtar vittjar bragder i den stilla majmorgonen. Över allt ligger ejdrar, skrakar, gäss och måsar och trutar på vattnet. Fågellivet är rikt i Nämpnäs skärgård och för Kjell som fiskare och jägare är det sjudande fågellivet berikande i vardagen.

Syd på Östsynnerstgrund har Kjell sin sikfälla utlagd, i kanten av en djupränna som leder fisken in mot landarmen och in i fällan – och också sälar som mer än gärna stannar vid fällan för att ta för sig av den fångade fisken. Främst är det gråsäl som vittjar fällan, men också enstaka vikarsäl har börjat söka sig till de stående redskapen i utskärgården och i havsbandet.

- Vi var ute på säljakt i isen för en vecka sedan, berättar Kjell, medan han börjar handa sig fram längs sikfällan. Vi fick åtta gråsäl, fem vuxna och tre yngre djur. Några licenser finns sparade för säljakt vid sik- och laxfällor för att vi skall få bort sälar som börjar vistas vid fällorna. Här vid Östsynnerstgrund kan jag gömma båten utom synhåll för sälarna och sedan vänta ut den säl som stannat vid sikfällan. Helst vill jag skjuta sälen, när den finns i själva fiskhuset. Då förlorar jag inte sälen utan kan ta den till vara som ett välkommet byte.

Hoandet av trånsjuka ejderhanar och trutarnas vilda vårrop fyller majmorgonen i skärgården. Grågäss och några vitkindade gäss både syns och hörs i Kaldonskärs landrika skärgård. Allor ligger på havet sydvart, medan viggas sträcker norrut förbi oss. Det enda som fattas för att göra fiskemorgonen fulländad är ett stim sikar i fällans fiskehus. Men den uteblivna fångsten beror på den ostliga vinden, inte på sälarna denna gång.

© Hans Hästbacka

Kjell vittjar sikfällan i den varma och lugna majmorgonen.

Två sikar och en strömning blir den sammanlagda fångsten, när Kjell handat sig genom bragden. Den större siken blir en bra måltid för Kjell och hans hustru. Den mindre siken klarar jag mig gott på och strömningen får i små bitar tjänstgöra som dödligt lockbete i musfällorna som ständigt står gillrade i Kjells redskapsbod vid sommarstugan. Det gäller att hålla möss och sorkar borta från boden, annars blir nät och andra redskap sönderbitna av de flitiga smågnagarna.

Vi kör i sakta mak tillbaka österom Kaldon för att spana in skärgårdsfåglar och njuta av majmorgonen. Kjell berättar om gamla fiskarstugor som funnits på östra sidan av Storkaldon. Fiskarstugor där han själv varit med i fiske och lärt sig sitt yrke av far och farbröder. Nämpnäs har i alla tider varit den främsta fiskarbyn i Närpes och fortfarande finns yrkesfiskare kvar i byn, trots de stora problem som sälarna ställer till med.

Framför allt är det gråsälén, som ställer till med problem för yrkesfiskarna, men även vikarsälén har börjat söka sig till olika redskap och tulla dem på fångad fisk, samtidigt som redskapen blir sönderrivna – och det i sin tur betyder många extra arbetstimmar med reparation av olika redskap: ryssjor och fällor av olika modeller, sikketsor, sikkrokar och nät om de alls går att reparera eller lönar sig att reparera.

En annan följd av de allt fler sälarna vid fiskeredskapen och på goda fiskeplatser är splittrade fiskstim. Naturligt nog reagerar fiskstimmen på sälarnas närvaro och aktiva fiske, antingen genom att fly platsen eller genom att stimmen splittras och så står fisken och gömmer sig i vattnet och på botten. Att hitta fisk och fånga den i lönsamma mängder i dag är inte lika enkelt som tidigare, då sälarna inte sökte sig in i skärgården och inte hade lärt sig att plocka fisk ur bragderna.

Det enda effektiva botemedlet mot sälarna är jakt - och då en tillräckligt omfattande jakt som gör sälarna skygga för människan igen. Jakten ute i drivisen på våren är en intressant och spännande jaktform som fortfarande lockar sina utövare. Med tanke på yrkesfiskarnas redskap och fångster är säljakt vid redskapen och på de bästa fiskeplatserna det mest effektiva, för då får man bort de sälar som vistas vid redskapen. De skjutna sälarna ersätts efter en tid av nya sälar, som i sin tur måste jagas. Men alla sälar söker sig inte till havsbandet och in i skärgården och de sälar som stannar ute till havs ställer inte till problem för yrkesfiskarna.

Själv tror jag, att en fri säljakt året om i skärgården ända ut till havsbandet är det effektivaste sättet att värna om det kustnära yrkesfisket i Österbotten. Låt yrkesfiskarnas intressen och utkomstmöjligheter gå i första hand i skärgården, medan sälarna får vara i fred ute till havs i stället. Koncentrera säljakten till havsbandet och skärgården med tanke på fisket. Det går att plocka bort säl efter säl vid de stående redskapen och på det sättet skydda redskapen och fångsterna.

Väl tillbaka vid Kjells hemgård delar vi broderligt på den minimala fångsten. Sedan tar andra sysslor över i den varma och grönskande majdagen. På kvällen ringer Kjell och berättar, att han varit ut till sikfällan på nytt för att spana efter den säl som gjort hål i fällan dagen innan. Den här gången behövde Kjell inte ligga och vänta bakom en sten för att få syn på det uppstickande och avlånga, blankvåta huvudet av en gråsäl vid sikfällan, för sälén hade gått fast sig i landarmen och drunknat, denna gång en ung gråsäl.

Kjell hade den döda gråsälén i båten, där den blev avporträtterad så gott det gick. Sedan körde vi till hemgården för slakt och styckning. Med van hand flådde och styckade Kjell ungsälén

och satte en försvarlig bit sälkött med ben i ett ämbar åt mig. Efter två dagars urblötning av blodet och tre timmars kokning var sälköttet mörkt och smakade utmärkt tillsammans med lingonsylt och kokt lök och potatis. Och tanken slog mig; ju fler sälar vi äter upp desto bättre är det för yrkesfiskarna. Så förutom att sälarna bjuder på goda måltider, är det en god gärning att äta sälkött!

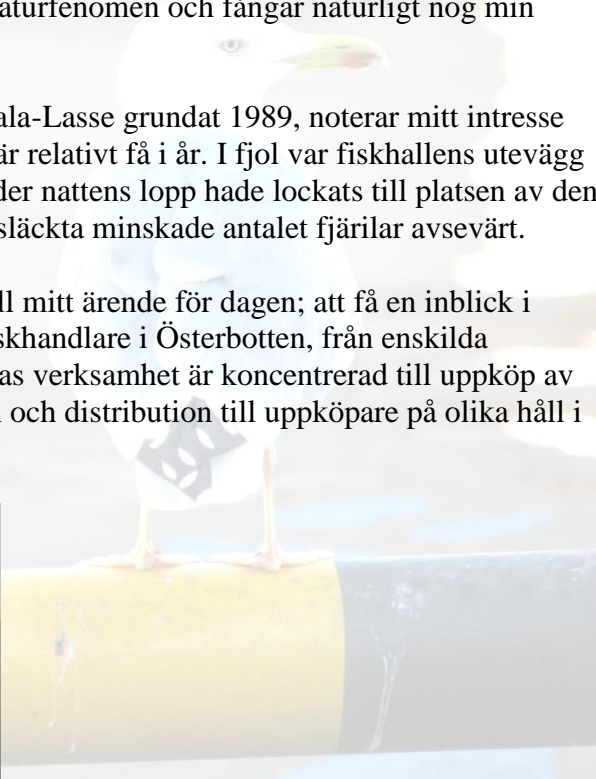
Text och foto: Hans Hästbacka

Viktigt med samarbete mellan fiskhandlarna!

En svärm av dagvilande nattfjärilar möter mig vid dörren till Kala-Lasses fiskhall i Replot. Fiskhallen står omgärdad av skog på tre håll och i den soliga gläntan verkar nattfjärilarna att trivas. Några hygieniska problem ställer nattfjärilarna inte till, så som flugor kunde göra inne i fiskhallen. Fjärilarna är närmast ett intressant naturfenomen och fångar naturligt nog min uppmärksamhet.

Tage Snygg, som basar för verksamheten på Kala-Lasse grundat 1989, noterar mitt intresse för nattfjärilarna och berättar, att nattfjärilarna är relativt få i år. I fjol var fiskhallens utevägg vissa morgnar helt täckt av nattfjärilar, som under nattens lopp hade lockats till platsen av den starka utebelysningen. Men med nattlamporna släckta minskade antalet fjärilar avsevärt.

Med nattfjärilarna avhandlade kan vi gå över till mitt ärende för dagen; att få en inblick i fiskhandels vardag i dag. Det finns ett flertal fiskhandlare i Österbotten, från enskilda yrkesutövare till bolag med flera anställda. Deras verksamhet är koncentrerad till uppköp av helfisk och fileer av fiskare, förädling av fisken och distribution till uppköpare på olika håll i landet.

© Hans Hästbacka

Ralf Norrgård, Tage Snygg och Joachim Snygg kan på eftermiddagen pusta ut efter dagens arbete i fiskhallen.

Vid mitt besök är abborre och sik de två viktiga fiskslagen för dagen. Vissa höstdagar kan också större partier av gädda komma in, när yrkesfiskare enkom varit ute på givande gäddfiske på större fjärdar och i havsbandet. Medan jag sitter och pratar med Tage i kontorsutrymmet, filerar Ralf Norrgård och Joachim Snygg ett parti sikar i hallen intill. Ralf

Norrgård från Iskmo har tidigare varit yrkesfiskare men sadlat om till arbetet på fiskhallen, medan Tages son Joachim Snygg passar på att arbeta med fisk under höstlovet.

-Vi filerar endast mindre partier fisk själva för hand, berättar Tage Snygg. Resten av fileandet köper vi av Snickars fiskaffär i Norra Vallgrund. Fileringsjätten är en del av samarbetet med Snickars fiskaffär. En annan samarbetspartner är Fiskboden i Jakobstad. Tillsammans kan vi tre fiskhandlare säkra tillräckligt stora och regelbundna volymer för våra kunder, fortsätter Tage.

-Det är mycket bättre att samarbeta och hjälpa varandra än att konkurrera och stjälpa varandra, poängterar Tage under vårt fortsatta samtal. Så kan fiskhandeln och flera fiskhandlare leva vidare till gagn för alla parter: yrkesfiskare, fiskhandlare och konsumenter.

Tage Snygg har varit med i fiskhandeln sedan 1981 och har som många andra fiskhandlare en lång erfarenhet av branschen. I dag är fiskhandlaren lika mycket en fiskförädlare som fiskhandlare. Konsumenterna vill i allt större utsträckning ha färdiga och helt benfria filéer att sätta i stekpannan. Det gäller i lika hög grad enskilda konsumenter som större restauranger. Hela fiskar går närmast åt under sommaren, då många stugägare vill ha med sig hela fiskar till sin sommarstuga för grillen eller rökugnen.

Av filéerna skickas hela 90% med regelbundna kyltransporter till Helsingfors, Huvudstadsregionen är som en magnet för fiskhandeln. Här finns en stor befolkning, många restauranger och affärskedjor och många inköpare. Att tillgodose den stora efterfrågan på fiskfiléer i Huvudstadsregionen är viktigt för fiskhandeln, men tillgången på fisk varierar med årstiderna och vädret. Det har inköparna och konsumenterna fått vänja sig vid och det måste fiskhandeln leva med.

Ett tillräckligt stort inköpsområde geografiskt sett med många fiskare ger i alla fall större möjligheter till regelbundna leveranser av filéer till väntande kunder. Så köper Kala-Lasse in fisk från ett hundratal fiskare från Lochteå i norr till Harrström i söder. Av fiskarna är ett trettiotal yrkesfiskare, medan resten är binäringsfiskare och sportfiskare.

-När allt går som smort, det vill säga när vädret är tjänligt och yrkesfiskarna kan fiska regelbundet, är arbetet som fiskhandlare ett bra och tillfredsställande jobb, trots att vi börjar arbetsdagen klockan fem på morgonen och slutar någon gång på eftermiddagen, summerar Tage Snygg vår pratstund om fiskhandeln i dag. Augusti månad detta år är ett bra exempel på detta, för då var abborrhäsket gott hela månaden och fiskarna kunde leverera stora mängder abborrhäsk under månaden.

Text och foto: Hans Hästbacka

Sundom böckling och annan rökt fisk

När jag ett par dagar senare träffar Britta och Yngve Rönnqvist i Sundom, sker det till doften av alvedsrökt fisk, som är familjeföretaget I. Rönnqvists specialitet. Traditionerna med rökt fisk har långa anor i byn – vem har inte hört talas om Sundom böckling – och de traditionerna för Yngve och Britta vidare.

Yngve har just kört dagens rökta fisk in till Vasa för vidare transport till väntande uppköpare och konsumenter. Här är till exempel varuhuset Stockman i Helsingfors en stor och mångårig kund för företaget. I dagens transport ingick rökt strömming, sik och röding. Strömmingen kommer från Kaskö, medan siken kommer från fiskare i Sundom, Söderudden och på Bergö. Rödingen är odlad i Sverige och har som rökt blivit en populär produkt bland många kunder.

-Jag har stått vid rökugnen sedan jag var sju år, konstaterar Yngve, när vi går ut till rökeriet för att se på anläggningen byggd 1979 intill mangårdsbyggnaden. Det är 50 år sedan jag första gången lärde mig att röka fisk, då och under många år framöver under min pappas goda vägledning. Fiskrökningen sitter i ryggmärgen sedan länge men kräver fortfarande sin koncentration och sin givna tid.

Utanför rökeriet ligger alveden staplad längs väggen och täckt av presenningar. Det är den som skall ge den rökta fisken en vacker färg och den speciella smak som den rökta fisken har. Röken tillsammans med saltet är därtill ett utmärkt sätt att konservera fisk på och har i äldre tider varit – vid sidan om insaltning av fisk – ett säkert sätt att ta till vara färsk fisk på under sommarhalvåret. På den tiden hade varje fiskeläge i skärgården en egen rökugn som var i flitig användning.

-Alveden har en strykande åtgång i rökeriet, svarar Yngve, när vi diskuterar vedåtgången. Närmare 200 meter ved går upp i rök under ett år. Jag behöver inte och skulle inte heller hinna avverka den mängden, men själva vedklyvningen sköter jag om.

Samtidigt som Yngve är fiskhandlare och fiskförädlare tillsammans med hustrun Britta, är han också fiskare, om och när det finns tid över för släktens traditionella yrke. Yngve är den sjunde generationen fiskare på fädernesidan och fiskar sik och strömming, när tillfälle ges. I bakfickan har Yngve en utbildning som bilskollärare, men det yrket har han aldrig hunnit med. Fisket har tagit all tid och det yrkesvalet har varit naturligt.

-Det är givet, att företaget tar vår mesta tid, konstaterar Britta och Yngve. Sexton timmars arbetsdagar hör till bilden, när fisket går bra på olika håll i skärgården och vi skall röka större mängder fisk och sända den rökta fisken vidare. Men ibland händer det, att vi får en ledig dag, när stormväder råder och fisket ligger nere för alla.

-Hur det blir med yrkesfisket framöver är osäkert, fortsätter Yngve vår diskussion. Medelåldern är hög bland fiskarna och få yngre tar över. Sälarna är ett stort problem för näringen och gör de yngre tveksamma till yrkesvalet. Men så länge det landas fisk i tillräckliga mängder, fortsätter vi att röka fisk. Den rökta fisken är en förädlad produkt med god hållbarhet och har sina givna vänner bland många konsumenter.

© Hans Hästbacka

Sundom böckling är ett välkänt begrepp. Tidigare var ryssjefångad strömming eller skötströmming den givna råvaran, i dag utgörs råvaran av trålad strömming landad i Kaskö.

Text och foto: Hans Hästbacka

Strömmingen är en värdefisk

Strömmingsfångsterna är stora i Österbotten, ungefär en fjärdedel av Finlands strömmingsfångst tas av österbottniska fiskare. Strömmingen fiskas till övervägande del av trålfartyg i Bottenhavet. Året om förutom den kallaste perioden på vintern när fartygen inte kan gå ut p.g.a. isen. Tack vare några större företag och deras satsningar samt stadens stöd har Kaskö fiskehamn kunnat utvecklas till den största och modernaste fiskehamnen i Finland. I dag sysselsätter strömmingsfisket närmare 70 personer i och runt Kaskö fiskehamn. Samtidigt som trålfisket har moderniserats och effektiverats har dock kustfisket med strömmingsryssjor gått kraftigt tillbaka.

Tidigare åt vi mycket strömming i Finland i alla de former, som färsk, filead, rökt, halstrad, inlagd osv. Det vi inte själva åt gick till foder för pälsdjur. I dag har konsumenterna vant sig vid annan fisk, oftast importerad, och konsumtionen av strömming går stadigt ner. Även på fodersidan har mottagningen av strömming minskat. Strömmingsföretagen har därför en längre tid redan exporterat fryst konsumtionsströmming till Ryssland och Estland. En del strömming har även gått till Danmark och Sverige för produktion av fiskmjöl och fiskolja.

Strömmingen är värd en renässans hos konsumenterna. Den är för värdefull för att enbart användas i fodertillverkning eller till fiskmjöl. Vi har inte heller råd att låta strömmingen bli kvar i Östersjön och bidra till den inre belastningen och eutrofieringen, utan vi bör ta upp strömmingen med dess innehåll av fosfor och kväve. Det finns hur många recept på strömming som helst att ta till. Lite variation i kryddningen ger recepten en modern touch. Strömmingen är definitivt en värdefisk.

Redskapsindustrin i Österbottens har långa anor

Av någon anledning har fiskeredskapsindustrin i Finland i tiden koncentrerats till Österbotten, kanske för att kustfisket tidigare var en stor och viktig näringsgren. Idag skulle det kanske ha kallats ett fiskeredskapskluster. Beklagligtvis har många omständigheter – kvoter och begränsningar, vattenföroreningar och minskade fiskbestånd, yrkets hårda påfrestningar osv. – lett till att kustfisket idag är ganska reducerat. Icke desto mindre har redskapsindustrin haft stor betydelse för fiskets utveckling i Finland och genom att erbjuda arbetstillfällen i skärgård och glesbygd kunnat bidra till minskad utflyttning och till att vi idag har en betydligt mer levande skärgård än t.ex. vårt västra grannland.

Pionjär inom redskapstillverkningen i Österbotten var Oy Aino Lindeman Ab, grundat 1895 och från starten verksamt inom fiskeri samt internationell handel, på den tiden i form av export av fisk, myrägg och lava samt import av bensin, olja och salt. Den första nätfabriken fanns vid Brändösund i dåvarande Nikolaistad, sedermera flyttad till Dragnäsbäck och på sent 80-tal ut till Replot. Företaget utvecklade tillsammans med Anders Ohls från Björköby de första nätmaskinerna, och på 50-talet inleddes tillverkning av nät i syntetiska material, dubbelknutar, patentkorktelnar och sänktelningar mm. Småningom har tillverkningen automatiserats och trimmats, och nya ekologiska material och metoder tagits i bruk. Företaget sysslar idag även med maskintillverkning och projektverksamhet.

Under 50- och 60-talet startades som brukligt är nya företag i branschen, t.ex. Granqvists telnfabrik i Gerby, som nyligen avslutat en framgångsrik verksamhet, samt Björkö Telnfabrik som ännu aktivt verkar i Björköby och framför allt arbetar med tillverkning av telningar, rep och tillbehör för yrkesfisket i Finland och på exportmarknader.

I Närpes finns sedan ett antal år Närpes Telnfabrik som tillverkar blykedja, blytelningar och flöttelningar framför allt på export, samt Närpes Frisport med en historia av teln- och nättillverkning.

I Jakobstad verkar Oy Kivikangas Ab inom basnäringarna trädgård-fiske. Redskapen tillverkas framför allt i Estland och Kina och sortimentet av tillbehör är omfattande. ScandiNet i Nykarleby har specialiserat sig på tillverkning av fiskodlingskassar, ryssjor, trålar mm., och därtill finns det ett antal enmansföretag som servar fiskerisektorn på olika sätt. Idag har även många yrkesfiskare egna monteringsmaskiner och tillverkar sina egna redskap.

Övriga aktörer på marknaden är importföretag och i dagens Finland är redskapssektorn liksom så många andra sektorer hårt trängd av konkurrens från Fjärran Östern. En krympande marknad i kombination med en växande lågprisimport gör inte tillvaron särskilt rosigt för den inhemska redskapsindustrin. Kreativitet, innovation, kvalitet och lokalförankring är dock värden som förhoppningsvis ännu skall kunna uppskattas och därmed garantera en fortsatt inhemsk tillverkning av högklassiga redskap för hobby- och yrkesfiskare.

Vi äter allt mer odlad fisk

I dagens läge är det den odlade fisken som dominerar i fiskdiskarna i affärerna. Mycket av den odlade fisken är importfisk. Den inhemska regnbågslaxen har dock länge haft en stabil position på vår fiskmarknad. Den odlade inhemska siken har även blivit en vanlig syn i fiskdiskarna, och det pågår arbete med att ta fram t.ex. odlad gös. Vi får säkert de kommande åren stifta bekantskap med flera odlade fiskarter som vi tidigare vant oss att köpa som vildfisk.

Vattenbruket eller fiskodlingen har aldrig riktigt tagit fart i Österbotten. Våra vatten är lite för grunda för att det skall finnas goda och skyddade områden för odling av matfisk i kassar inomskärs. Detta i kombination med strikta miljötillståndskrav begränsar fiskodlingens möjligheter i Österbotten. Finland som land är dock en betydande producent av bl.a. regnbågslax i Europa. Produktionen av regnbågslax för matfiskkonsumtion var nästan 13000 ton år 2009, varav ca 11000 ton i havsområdet. Därutöver odlades det drygt 700 ton sik och ca 160 ton övriga fiskarter för konsumtion i de finska fiskodlingsanläggningarna.

Matfiskodlingen i Österbotten är koncentrerad till Sydösterbotten. Det finns inom Österbottens NTM-centrals område 13 fiskodlingsanläggningar i havsområdet i Österbotten som producerar matfisk. Totalproduktionen i dessa uppgick 2009 till knappt 800 ton. Många av fiskodlarna förädlar även sin egen och andra fiskodlares fisk.

Utöver matfiskodlingen finns det fyra fiskodlingsanläggningar som producerade fiskyngel för fiskutsättning i fiskevårdande syfte. Odlingen sker i för ändamålet grävda dammar, och den huvudsakliga odlingsarten är havsöring.

Naturnäringsdammar är även en del av fiskodlingen i Finland. Här är det fråga om landområden som uppdämts till grunda vattenmagasin och där fiskyngel försträcks under en sommar. I naturnäringsdammarna odlas t.ex. sik och gös för fiskutsättning i fiskevårdande syfte. I Österbotten finns det nio naturnäringsdammar för fiskodling, och den kändaste i våra trakter och samtidigt största är Sandfladans naturnäringsdamm i Vallgrund på Replot där det försträcks sik.

Fisketurismen i Österbotten

Fisketurismen är en relativt ny näringsgren, men liksom all form av naturturism så är det en näringsgren som är på frammarsch. Vad är då fisketurism? Fisketurism är utövande av fiske under resa, på andra orter än den egna hemorten eller vid sommarstugan. I begreppet fisketurism ingår också att man gärna köper ett tjänster i anslutning till sin hobby, allt från hela fiskepaket till övernattning, fisketillstånd eller redskap.

I Finland finns idag 1 108 företag som i större eller mindre grad erbjuder fisketurismtjänster. Av dessa är det dock endast en bråkdel eller 8 % som har nästan enbart fiske, de övriga företagen erbjuder i första hand annan service typ logi, gårdsbruksturism, safaritjänster m.m.

Tillsamman omsätter företagen över 18 miljoner euro från fisketurismen. Den övervägande majoriteten av dessa företag finns i insjö-Finland.

År 2009 startade ett samarbetsprojekt i Österbotten för att främja fisketurismens utveckling i vår kustregion. Projektet går under namnet Kvarken Fishing och genomförs av Österbottens Fiskarförbund i samarbete med Vaasan aikuiskoulutuskeskus, Vakk. Projektets mål är att skapa förutsättningar för en ökad fisketurism i Österbotten. Den som är intresserad kan bekanta sig med projektet och utbudet på projektets hemsida www.kvarkenfishing.fi.

Fisketurismen i Österbotten är idag i det närmaste obefintlig, detta trots att vi har gott om gädda, som är en av de mest eftertraktade bytesfiskarna för fisketurister. Svaret är att vi har gädda, men vi saknar nästan allt annat som en fisketurist kräver.

De företag i Österbotten som producerar fisketjänster är fåtaliga och deras tjänster eller produkter riktar sig i första hand till företag och deras behov av rekreation eller program för sina gäster. Direkt fisketurism har vi mycket lite av i vårt område, den är sporadisk och bygger inte på någon enhetlig och målinriktad marknadsföring.

Projektet kommer framöver att inrikta sig på de problemområden som bör lösas, innan vi kan få igång en mera regelbunden och ekonomiskt betydande fisketurism till vår kustregion. Inom regionen saknar vi långt lättillgängliga och köpbara produkter. Regionen behöver få en utveckling av fiskepaket eller som det mera fint kallas produktifiering av fisketurismtjänsterna i samarbete mellan fiskeguider och stugföretagare, speciellt om vi vill få igång en internationell fisketurism till vårt område. Intresse finns från utländska fisketurismrearrangörer även för vår region.

Men vi behöver få ökad kunskap om fisket också bland de övriga aktörer som finns inom turismen: För de företag som producerar stugboende finns en stor potential att öka antalet övernattnings, eftersom fisket oftast bedrivs utanför den egentliga turistsäsongen. Men man får inget gratis, det kan krävas en viss anpassning eller ökat utbud av tjänster. Här kommer också in att det är viktigt att utöka samarbetet mellan olika typer av turistföretagare.

Fiskeguiderna tillstånd för fiske bör även lösas på ett vettigt och bestående sätt. Det är fråga om företagsverksamhet och utan pålitlig grund att stå på, är det svårt att satsa och göra investeringar. Som företagare kan fiskeguiderna inte heller utnyttja de länsvisa spöfisketillstånden. De lokala delägarlagen tillsammans med fiskeområden skulle här kunna ta tillfället i akt och fungera som en regional utvecklingsmotor och främja företagandet inom fisket.

Gäddan betraktas ofta här hos oss som en skräpfisk, som helst bör utrotas. I ett fisketuristiskt perspektiv är den dock en värdefull resurs och ju större desto värdefullare. De regioner som satsar på fisketurism bör omvärdera synen på gäddan eftersom fångstsäkerhet och möjlighet att fånga stora gäddor lockar fisketurister. Även som fiskevårdande syfte är de stora gäddorna värdefulla, eftersom de håller efter skräpfisk eller mörtfiskar. Många fisketurister, speciellt om de kommer från europeiska länder, värdesätter regler och att det inte bedrivs rovfiske. För dem är fisken en knapp resurs och de kan ha svårt att förstå att vi här har ett överflöd av fisk i våra vatten. Catch and release och klara regler för hur mycket man får fiska eller hur många och vilken storleks fiskar man får behålla per dag, är därför för dem en självklarhet.

För att öka omsättningen inom fisketurismen ligger den största potentialen i att få fler kunder från utlandet. Men innan vi når så långt har vi ett antal kriterier som vi behöver uppfylla. Det

första kriteriet orsakar inget problem d.v.s. hög kvalitet på fisket och gott om gädda. Men för att uppfylla de övriga kriterierna behöver vi ännu lägga ner en del arbete: väl fungerande ankomsts-service, tillgång till fiskeinformation och fiskeregler, tillgång till fiskeguider och/eller stugvärdar som kan fiske, språkkunskap, service tillgänglig under vistelsen, välskötta båtar med tillförlitlig motor för kundens eget bruk, bra och naturskönt boende nära fiskevattnet (behöver inte vara strand) men gärna med rinnande vatten samt att det finns tillgänglig fiskestatistik.

Kvarkens skärgård och Österbotten har inte tidigare varit känt som mål för fisketurismen. Ett av projektets åtgärder är också att göra regionen känd under slogan Pike Paradise.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska fiskerifonden
En satsning på hållbart fiske

Carina Rönn
projektkoordinator

Kustaktionsgruppen - för fiskerinäringen i Österbotten

Kustaktionsgruppen för fisket i Österbotten/KAG är en av de 7 nationella fiskegrupper som beviljats finansiering ur Europeiska fiskerifonden, staten och kommunerna fram till 2013.

Aktion Österbotten r.f. är programvärd för Leader - och Byaverksamheten men även för Kustaktionsgruppens program. För att nå målsättningen i programmet har två strategiska helheter valts: kunskapsutveckling och kulturarvet. Arbetsmetoden bygger på ett antal hörnstenar så som nytänkande och samverkan och med betoning på det lokala näringslivet för att trygga invånarnas försörjningsmöjligheter. KAG skall fungera enligt Leaders principer, som innebär att idéerna ska komma från gräsrotsnivån, dvs. från de som är verksamma i kustkommunerna med fiske och fiskerelaterade verksamheter. Kustaktionsgruppens långsiktiga strategi är att projektresultaten skall ge synergieffekter som i slutändan ger förbättrad livskvalitet och ökad framtidstro och att området skall kännas attraktivt att leva och verka i året om.

Ur Kustaktionsgruppens program kan aktörer med ambition att utveckla näringen söka projektmedel. KAG har förordat över 20 projekt, flertalet av dessa har fått finansiering upp till 90 % . Sammandrag av de beviljade projekten finns att läsa på vår hemsida www.kag.aktion.fi

I Europa har flera av Kustaktionsgruppens projekt glädjande nog uppmärksammats genom europeiska fiskegruppernas nätverksenheter FARNET. Det senaste projektet som uppmärksammades skedde på ett seminarium i Spanien där ett projekt Fiskskinnsgravningskurs med Vuxeninstitutet i Korsholm som projektägare belystes. Flere andra projekt har även

uppmärksammas i FARNET– Magazine som är en intressebevakande tidskrift med ett spridningsområde över hela EU. Tidskriften finns att läsa på webben, på adressen www.farnet.eu

Mikael Nygård
projektchef

Visste du, att...

- Siken är Österbottens landskapsfisk
- Om du äger en sommarstuga och/eller har andel i de samfälliga vattenområdena och ortens vattendelägarlag är medlem i Österbottens Fiskarförbund, så är även du indirekt medlem i förbundet
- Antalet registrerade yrkesfiskare i Österbotten (Karleby-Kristinestad) är 560 personer (år 2009). Av dessa har ca 140 personer fisket som huvudsysselsättning.
- Yrkesfiskarna i Österbotten fiskar ungefär hälften av sikfångsterna i havet, en tredjedel av strömmingen och ungefär en femtedel av abborrfångsten i havet.
- Kaskö är Finlands största och livligaste fiskehamn om man beaktar såväl lossningen av strömming som fiskeriföretagens verksamhet kring fiskmottagning och förädling i hamnen.
- Fiskkonsumtionen i Finland var år 2007 17,2 kg per personen räknat som filévikt, och av denna var ca 5 kg inhemsk fisk medan resten var importfisk.

Fiskeregler

Här presenteras dels regler för fisket enligt förordningen om fiske, men även lokala regler enligt beslut av fiskeområdena i Österbotten.

Minimimått enligt förordningen om fiske:

Havslax	60 cm (i Bottenviken 50 cm)
Havsöring	50 cm
Insjööring	40 cm
Gös	37 cm
Harr	30 cm

Fiskeområdena kan på sina vattenområden ha beslutat om minsta mått även för andra fiskarter eller beslutat om att minsta mått för de ovannämnda fiskarterna skall vara större än vad som nämns i förordningen.

Fiskeområdesvisa bestämmelser i Österbotten

Fiskeområdena har med stöd av Lag om fiske infört följande redskapsbestämmelser, minimimått eller fredningsområden inom sina vattenområden eller delar av dessa. ELY-centralernas beslut (tidigare TE-centralerna) om pilk- och metfiskeförbud hittar man på Jord- och skogsbruksministeriets webbsidor www.mmm.fi

Alla rinnande vattendrag i Österbotten anses som sik- eller laxförande enligt TE-centralens beslut, vilket betyder att det inte är tillåtet att fiska med stöd av allmän fiskerätt i ström- och forsdrag. För fiske i ström- och forsdrag behövs därför vattenägarens tillstånd.

Karta över fiskeområdenas gränser hittar man på www.ahven.net/svenska/fiskeomrade.php

Kristinestads-Storå fiskeområde

Fiskeområdet omfattar Kristinestads stad samt kommunerna Lappfjärd och Storå

Närpes-Kaskö fiskeområde

Fiskeområdet omfattar Närpes stad och Kaskö stad. Fiskeområdet har beslut om minimimått på sik

Korsnäs-Malax fiskeområde

Fiskeområdet omfattar kommunerna Korsnäs och Malax samt Vasa stad. Fiskeområdet har beslut om minsta knutavstånd i nät. Minsta tillåtna knutavstånd i nät i havet är 40 mm, undantaget är strömmings-, nors-, och agnfiske

Korsholms fiskeområde

Fiskeområdet omfattar Korsholms kommuns område. Fiskeområdet har beslut om minimimått på sik. Sikens minimimått är 30 cm och bör beaktas vid alla former av fiske. Fiskeområdet har även inrättat ett fredningsområde som omfattar Kyro älvs utlopp och älvens mynningsområde, inom fredningsområdet är fiske av gös förbjudet under juni månad. Förbudet omfattar alla fiskesätt även handredskap.

Norra Kvarkens fiskeområde

Fiskeområdet omfattar Vörå och Lillkyro kommuner. Fiskeområdet har beslut om minsta knutavstånd i siknät i havet. I sikbottennät bör vid fiske knutavståndet vara 38 mm eller större och vid fiske med flytnät 50 mm eller större. Fiskeområdet har även med stöd av lagen om fiske inrättat ett fredningsområde inom Kyro älvs mynningsområde, inom fredningsområdet är fiske av gös förbjudet under juni månad. Förbudet omfattar alla fiskesätt även handredskap.

Nykarleby fiskeområde

Fiskeområdet omfattar Nykarleby stad. Fiskeområdet har beslut om minimimått på sik. Sikens minimimått är 30 cm i havsområdet och bör beaktas vid alla former av fiske.

Norra Svenska fiskeområde

Fiskeområdet omfattar kommunerna Larsmo, Pedersöre, Kronoby samt städerna Jakobstad och Karleby. Fiskeområdet har med stöd av lagen om fiske inrättat ett fredningsområde i Larsmo-Öjasjön. Fredningstiden omfattar perioden 15.5-15.6 och innebär att fångst av gös är förbjudet med alla fiskesätt årligen. Fiskeområdet har även infört ett minimimått på sik som gäller havsområdena. Minimimåttet på sik är 25 cm vid allt fiske.

